

Geliş Tarihi: 20.9.2021 Kabul Tarihi: 28.11.2021 Entry Date: 20.9.2021 Accepted: 28.11.2021 Bu makaleyi alıntılanmak için/ To cite: UYSAL, Yasin (2021). “Halk Tipi Mesnevî Geleneği ve Güvercin Destanı’nın Vatikan Nüshası Hakkında Bir İnceleme”, *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S.7, s. 117-134.

HALK TİPİ MESNEVÎ GELENEĞİ VE GÜVERCİN DESTANI’NIN VATIKAN NÜSHASI HAKKINDA BİR İNCELEME

**A Study of The Folk Type Mesnevi Tradition and on The Vatican Edition of The Pigeon
Epic**

Yasin UYSAL*

Öz

Türklerin çeşitli nedenlerden ötürü İslam dinini kabul etmelerinin ardından Türk halk edebiyatı ürünleri Türk-İslam düşünce ve yaşayış sistemine göre şekillenmiştir. Böylelikle Türk halk edebiyatına ait sözlü ve yazılı ürünler, Türk ve Müslüman toplum yapısına göre icra edilip ortaya konmuşlardır. Türklerin Anadolu sahasında yayılmasıyla bahsedilen Türk-İslam eserleri yeni tür ve şekillerde icra edilip kaleme alınmışlardır. Bu yeni tür ve şekiller arasında halk tipi mesnevîler de bulunur. Halk tipi mesnevîler, mesnevî biçiminde ve aruz vezniyle yazılan manzum Türk halk hikâyeleridir. Manzum hikâyeler olarak icra edilen halk tipi mesnevîler, Anadolu coğrafyasında 13. ve 18. yüzyıllar arasında yaygınlık kazanmış ve dinî halk edebiyatı ürünleri şeklinde ortaya konan bir gelenek olmuştur. Söz konusu bu tarz anlatı ve eserleri içeren yurt içinde ve yurt dışındaki kütüphanelerin kataloglarında sayısız yazma eser bulunur. Halk tipi mesnevî geleneği içerisinde dinî içerikli pek çok anlatı ortaya çıkmıştır. Güvercin Destanı da bu anlatılardan sadece bir tanesidir. Güvercin Destanı’nın farklı nüshaları günümüze kadar Vasfî Mahir Kocatürk, Şükrü Elçin ve Namık Aslan gibi pek çok isim tarafından pek çok defa araştırılıp incelenmiştir. Anlatımın Vatikan nüshası ise ilk defa bu çalışma içerisinde yer almaktadır. Yapılan bu çalışmanın amacı hem halk tipi mesnevî türü hakkında bilgi vermek hem de bu bağlamda ortaya çıkan Güvercin Destanı’nın Vatikan nüshasının tanıtımını yapmaktır. Çalışmada ilk olarak halk tipi mesnevî geleneği hakkında açıklamalar yapılmış olup ardından Güvercin Destanı’nın Vatikan nüshası incelenmiştir. Nüshanın Latin harflerine aktarımı yapıldıktan sonra araştırma konusu ve incelenen metinden hareketle bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halk Tipi Mesnevî, Güvercin Destanı, Vatikan Nüshası, Manzum Destan, Halk Hikâyesi.

Abstract

After the Turks accepted the religion of Islam for various reasons, Turkish folk literature products were shaped according to the Turkish-Islamic thought and life system. Thus, the oral and written products of Turkish folk literature were performed and presented according to the structure of Turkish and Muslim society. Turkish-Islamic works, which are mentioned with the spread of Turks in the Anatolian area, were performed and written in new styles and forms. Among these new types and forms are folk type mesnevi. Folk type mesnevi are

* Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, yasin.uysal@marun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0189-6414.

Turkish folk tales in verse written in mesnevi form and in aruz meter. Folk type mesnevi, performed as verse stories, became widespread in Anatolian geography between the 13th and 18th centuries and became a tradition in the form of religious folk literature products. There are numerous manuscripts in the catalogs of libraries in Turkey and abroad, which contain such narratives and works. Many religious narratives have emerged within the folk type mesnevi tradition. The Pigeon Epic is just one of these narratives. Different copies of the Pigeon Epic have been researched and studied many times by many researchers such as Vasfi Mahir Kocatürk, Şükrü Elçin and Namık Aslan. The Vatican edition of the narrative is included in this study for the first time. The aim of this study is both to give information about the folk-type mesnevi genre and to introduce the Vatican copy of the Pigeon Epic that emerged in this context. In the study, firstly, explanations were made about the folk type mesnevi tradition, and then the Vatican edition of the Pigeon Epic was examined. After transferring the edition to Latin letters, it was tried to reach a conclusion based on the research subject and the text examined.

Keywords: Folk Type Mesnevi, The Pigeon Epic, The Vatican Edition, Epos, Folk Story.

Giriş

İnsan ile ilgili her şey gibi din ve inançlar da edebiyatın içinde yer alıp çeşitli edebi ürünlerde işlenmiştir. Edebiyat ve edebi ürünler ile düşünceler, akımlar, dinler ve inançlar uzak coğrafyalar içinde ve farklı toplumlar arasında yayılmıştır. Halk edebiyatı ürünlerinde toplumların inandıkları ve benimsedikleri dinlere ait pek çok öğreti, gelenek, kural ve motif bulunmaktadır. İnanılan dinlere ait bu öğretiler, gelenekler, kurallar ve motifler halk edebiyatı aracılığı ile insanlara aktarılabilir. Bu şekilde söz konusu dinler veya inançlar insanlar tarafından özümsenebilmektedir. Türk toplumlarının inandıkları ve benimsedikleri dinlere ait sayısız öğe ve motif de tarih boyunca Türk halk edebiyatı ürünlerinin içerisinde yer almıştır. Atalar kültü, Animizm, Totemizm, Şamanizm, Budizm ve Maniheizm gibi Türklerin inanmış oldukları dinler ve inançlar da İslamiyet'ten önceki Türk halk edebiyatı ürünlerinde yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Budizm ve Maniheizm dinlerini içeren halk edebiyatı ürünleri genel olarak bu iki dinin öğretilerini, kurallarını ve ibadetlerini okuyucuya veya dinleyiciye benimsetme amacı güden bir yapıya sahip olmuştur. Türk halk edebiyatındaki bu “eğitici” işlev Türklerin İslamlaşması ile birlikte Türk-İslam eserleri bağlamında devam etmiştir.

İslam dininin kabulüyle birlikte Türklerin edebiyatı ve edebî ürünleri de bu dine göre şekillenmeye başlar. Eski sözlü ürünlerin içerisine İslami unsurlar ve motifler girmiş ve yeni yeni ortaya çıkan anlatılar da yine İslam dininin esaslarına göre oluşturulmuştur. Anadolu sahasına gelindiğinde ise bu had safhaya ulaşıp tamamen İslami özellikte çeşitli destanlar ve halk hikâyeleri Arap kültürü kaynaklı edebiyat biçimleri ile yaratılmıştır. Bu şekilde İslam dini ve düşüncesi sadece fetih, kılıç ve politika ile değil gönül, düşünce ve sanat yolları ile de yayılma imkânı bulur.

Manzum biçimindeki eserler, okur yazarlığın az olduğu toplumlarda bir şeyi anlatmak, akılda bırakmak ve öğretmek için kullanılan aktif araçlardandır. Anadolu'da da İslam dinini öğretmek için düzyazının yanı sıra şiir biçiminde eserler oluşturulur. Ortaya çıkan bu eserler Türklerin ulusal kimliklerine göre şekillendirilmiştir. Bu tarz eserlerde savaş, mücadele, göçer

hayat ve dünya hâkimiyeti gibi konuların işlenmesi ile hem Türklerin Anadolu coğrafyası içerisinde yayılması hem de İslam dininin Türkler tarafından benimsenmesi istenmiştir.

Müslümanlığı yeni kabul eden Türk halkına İslam inancını ve bu inancın gerekliliklerini anlatmak ve benimsetmek için tekkelerde, kıraathanelerde, toplantı meclislerinde, ordugâhlarda ve halkın toplu hâlde bulunduğu ortamlarda manzum veya mensur şekilde dinî destansı halk hikâyeleri icra edilmiştir. İcra edilen bu dinî destansı halk hikâyeleri çeşitli müellifler veya müstensihler tarafından yine halka okunmak amacı ile mesnevî tarzında veya düzyazı biçiminde kaleme alınmıştır.

Mesnevî biçimi ile yazılan dinî destansı halk hikâyeleri “halk tipi mesnevî” olarak adlandırılmaktadır. Manzum biçimdeki bu halk anlatıları Anadolu sahasında geniş bir yayılım alanı bulur. Halk arasında gelişen ve yayılan dinî destansı halk tipi mesnevîler çeşitli yazma eserlere, divanlara, mecmualara, cönklere ve mevlidlere eklenmiştir. Halk tipi mesnevî metinlerini içeren bu el yazması eserlerin bazıları günümüzde yurt içindeki ve yurt dışındaki kütüphanelerde bulunur. Bu tarz bir halk tipi mesnevî metnini içeren bir el yazması da Vatikan Kütüphanesi’nde yer almaktadır. Söz konusu halk tipi mesnevî, Türk halk edebiyatı alanında “Güvercin Destanı” olarak bilinir. Yapılan literatür taramasına göre Güvercin Destanı’nın Vatikan nüshası henüz incelenip çalışılmış değildir. Bu çalışmayla birlikte hem halk tipi mesnevî geleneğinin açıklanması hem de Güvercin Destanı’nın Vatikan nüshasının incelenip Latin harflerine aktarımı amaçlanmaktadır.

1. Halk Tipi Mesnevî

Türklerin İslam dinini kabul etmeleri ile Orta Asya, Horasan, Anadolu ve Balkanlar’da sözlü ve yazılı kültür çerçevesinde oluşan çeşitli ürünler bu yeni dinin öğretilerini, unsurlarını ve motiflerini içermeye başlamıştır. Zamanla İslam dinini anlatmak ve öğretmek için çeşitli eserler oluşturulmuştur. Anadolu sahasında özellikle 13. yüzyılda bu tarz eserler görülmeye başlanmıştır. 14. yüzyıla gelindiğinde ise bu eserlerin telifi hız kazanır. Amaç göçebe veya yarı-göçer Türklere ve Türkmenlere İslam dinini ve bu dinin kurallarını öğretmektir. Bunu yapmak için de belirli edebî türlere başvurulmuştur.

İslâmî Türk Edebiyatı’nın Anadolu’daki inkişafında, özellikle geçiş dönemi diyebileceğimiz 13-14 ve hatta 15. yüzyıl itibarıyla, ortaya konan eserlerin en karakteristik vasıflarını dinî içerikli olmaları teşkil eder (Aslan, 2006: 189). İslâmiyet sonrası Türk edebiyatının mensur ilk dinî tasavvufî örnekleri arasında Kur’an tefsirleri, hadis kitapları, evliya menkıbeleri, yarı efsanevî İslâm tarihleri, fütüvvet-nâmeler, menâkıp-nâmeler, halk kitapları, fetih-nâmeler,

tarihî olayları konu edinen destânî özelliklere sahip gazavat-nâmeler gibi eserler yer alır (Çobanoğlu, 2013:126-127). İslamlaşmayla birlikte Arap edebiyatında ve kültüründe yer alan unsurlar Türk edebiyatı içerisinde de tercüme ve telif yolları ile yer almaya başlamıştır.

Anadolu'ya gelip yerleşen Türklerin İslamlaşmasıyla birlikte halkın bu yeni dini öğrenip esas kaidelere uyarak yaşaması önemli bir konu hâline gelmiştir. Beyliklerin ve çeşitli tekkelerin yürüttükleri Müslümanlık propagandalarının yanı sıra halkın içindeki Müslüman hikâyeye ve destan anlatıcıları İslam dininin düşünce yapısını, ibadetlerini, kurallarını ve dogmalarını ele alan, Arap kültürü menşei konu ve motifleri içeren tercüme ve telif eserleri sözlü bir şekilde ortaya koymuşlardır. Sözlü kültürde ortaya çıkan bu ürünler zamanla çeşitli icracılar, müellifler ya da müstensihler aracılığı ile yazılı kültüre aktarılmışlardır. Türk halkının İslam inancını benimsemesi ve öğrenmesi için oluşturulan mesnevî biçiminde aruz vezniyle yazılan dinî destansı halk hikâyesi türündeki bu ürünlere Âmil Çelebioğlu'nun adlandırmasıyla (Çelebioğlu, 1999) "halk tipi mesnevî" de denmektedir.

İcra ortamlarında hızlı ve kolay şekilde okunan ve dinlenen bu tarz eserlerin adlandırılması ve tasnifi konusunda bazı farklılıklar ve görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Çoğu çalışmada halk tipi mesnevîler, tekke-tasavvuf edebiyatı içerisinde destansı anlatılar olarak ele alınmıştır. Bunun sebebi ise bu anlatılarda dinî konuların "dasitan/dastan/destan" başlığı ile aktarılmalarından kaynaklanmaktadır. Ancak söz konusu bu eserler genel bağlamda halk hikâyesi türü içinde değerlendirilmelidir. Halk içerisinde okunup dinlenmelerinden ve biçimsel olarak mesnevî tarzında yazıldıklarından dolayı bu tip anlatılar için halk tipi mesnevî tabirini kullanmak daha doğru olacaktır.

Halk tipi mesnevîlerin sözlü kültür ortamında 13. yüzyıldan itibaren oluştuğu düşünülmektedir. 14. yüzyıla gelindiğinde sözlü şekilde halk arasında aktarılan dinî destansı anlatılar yazılı kültür ortamına aktarılmaya başlanmıştır. Bundan dolayı halk tipi mesnevîlerin asıl oluşumunun 14. yüzyıl olduğunu söyleyebiliriz. Halk tipi mesnevî geleneğinin 18. yüzyıla kadar devam ettiği bilinmektedir. Oluşum dönemlerinin etkisinden dolayı halk tipi mesnevîler, Eski Anadolu Türkçesinin ve halkın benimsemiş olduğu dil özelliklerini ve de halk edebiyatına ait pek çok motifi barındırmaktadır.

Salt bir şiir metni olarak bedii kıymet taşımaları da bu dönem ve bu türden eserlerin, saygın ve sanatkâr kişiliklerce söylenmeleri ve halk zevkini okşayan ezgilerle yorumlanmaları, metin kusurlarını büyük ölçüde gizlemiştir (Aslan, 2016: 210). Divan şiirinin halka inmiş bir kolu

sayabileceğimiz, aruz vezniyle mesnevî şeklinde yazılmış epik ve didaktik dinî eserler, bu devir Türk edebiyatının en karakteristik ve en bol mahsullerindedir (Kocatürk, 1964: 143).

Mesnevî kelimesi, Arapça sny (ثنى) sülâsisinden ve yine Arapça ikişer ikişer anlamına gelen mesnen (مثنى) kelimesinden türemiştir. Ancak bu oluşum İslam inancının İran coğrafyasında yayılmasıyla Fars edebiyatı menşei olarak gerçekleşir. Biçim olarak, türediği kelimedenden anlaşılacağı üzere mesnevîler beyitlerden oluşur. Bu biçim içerisinde yer alan manzum şeklindeki beyitler kendi aralarında kafiyelidir. Mesnevîlerde belirli bir beyit sınırı bulunmamaktadır. Bir mesnevî iki-üç beyitten oluşabileceği gibi binlerce beyitten de oluşabilir. Aslında her konuda ve temada mesnevî yazılabilir ama yoğunlukla tarih, aşk, şehrengiz, din, ahlâk ve tasavvuf konularında mesnevîler görmektediriz. Türk edebiyatında yer alan mesnevî türündeki eserler, Arap ve Fars kaynaklarından hareketle ilk olarak tercüme yolu ile oluşturulmuştur. En başarılı eserler ise ilk önce Fars edebiyatında daha sonra da en üstün şekilde Türk edebiyatında kaleme alınmıştır.

Her ne kadar divan edebiyatının bir parçası olarak görülse de mesnevî biçiminde kaleme alınan pek çok halk edebiyatı konulu eser bulunur. Halk tipi mesnevî olarak adlandırdığımız bu eserler en genel manada, mesnevî biçiminde yazılan dinî mahiyette destan ve halk hikâyesi türündeki anlatılardır. Bu melez form kendi başına bir anlatı türü olabilecek özellikler taşır. Destan ve halk hikâyesi anlatılarının mesnevî biçiminde aktarıldığı bu tip anlatılar halk edebiyatının ve divan edebiyatının müşterekliklerindedir. Halk tipi mesnevîlerde amaç, klasik tür mesnevîlerin aksine, sanat yapmak değil halka İslam dinini ve dinî değerleri öğretmektir. Bu tarz eserlerde Hz. Peygamber, dört halife (özellikle Hz. Ali), âl-i abâ ve diğer dinî ihtivaya sahip kişi, kahraman ve karakterler konu edinilmektedir. Hz. Ali ile ilgili olan halk tipi mesnevîler cenknâme özelliği taşır. Halk tipi mesnevîler gibi, Hz. Ali çevresinde şekillenen cenknâmeler de Anadolu sahasında 14. yüzyıldan itibaren tercüme, telif ve adapte yolları ile ortaya çıkmıştır (Çetin, 1997: 53).

İslâmî bilgisi geniş olmayan, fakat bu dine karşı saf ve samimî bir iman taşıyan Türk halk kitleleri, Allah'ın kudretine, peygamberin hayatına, ilk Müslümanların savaşlarına ve aşk maceralarına, ahiret âlemlerine ait hikâyeleri büyük bir merakla takip etmiş; devrin Müslüman misyonerleri durumunda olan fakihler, şeyyadlar, meddahlar bu meraktan faydalanarak halk için birçok eserler meydana getirmişlerdir (Kocatürk, 1964: 143).

Halk tipi mesnevîler asıl itibari ile manzum halk hikâyeleridir. Mesnevî biçiminde aruz vezninin kısa kalıpları ile (çoğunlukla fâilâtün fâilâtün fâilün) sözlü bir şekilde icra edilen ve

yazılan bu manzum hikâyeler halkın bilişsel olarak benimsemeye başladığı veya benimsemiş olduğu dil, din, duygu ve düşünceler üzerine kuruludur. Bundan dolayı ele aldığımız bu tür, Türk halkının yeni yeni kabul ettiği İslam inancını ve bu inancın gerekliliklerini konu almaktadır. Halk tipi mesnevîler ile didaktik bir hüviyette bir anlatımla halka ahlâk, örf-adet, hikmet, fedakârlık, yiğitlik, gaza-cihat ve ibadet konuları benimsetilmeye çalışılmıştır.

Bu türdeki anlatıların ve eserlerin müellifleri ya da müstensihleri çoğunlukla bilinmemektedir veya bu müellifler ve müstensihler birbirine karıştırılmaktadır. Ayrıca bu anlatı ve eserlerin birçoğu da müellifi bilinsin veya bilinmesin, çeşitli mevlit metnlerinin sonunda yer almaktadır¹. Dinî konuları içermelerinden ve dinî kitapların içerisinde yer almalarından dolayı halk tipi mesnevîler halk arasında kutsallığı olan metinler arasında değerlendirilmiştir.

Manzumelerin sözlü ortamda yayılmaları sebebiyle hızla [anonimleşmeleri] veya farklı mecmualarda farklı farklı isimlere mal edilmeleri, yaratıcıları hakkında bilgi edinmemizi güçleştirmiştir. Ancak, bu tür eserlerde vezin olarak aruzun tercih edildiği dikkate alınrsa, eğitilmiş kesimlerin bu tarza daha çok rağbet ettikleri sonucuna varılabilir. Manzumelerin dil ve kültür tarihimiz açısından değeri bir yana, yaratıcılarının; “eğitim bilimi ve toplum mühendisliği” açısından da incelenmesi gereken önemli modeller oluşturdukları söylenebilir. Bu insanların, İslâm ahlâkının yüksek değerlerini, basite indirgenmiş şekliyle kitlelerin ruhlarına naksetme yöntemleri, “eğitim psikolojisi” uzmanlarının yorumuna muhtaçtır (Aslan, 2006:190).

Bu tür mesnevîlerin şifahî olduklarını ve halk için yazıldıklarını söyleyen Âmil Çelebioğlu (Çelebioğlu, 1999: 45) halk tipi mesnevîlerin genel özelliklerini şu şekilde belirtmiştir:

1. Beyit adedinin az olması,
2. Tek bir vezin kullanılması,
3. Kafiye ve vezin bakımından daha fazla ihmâllerin bulunması²,
4. Tertip hususiyetinin daha basit bir şekilde uygulanması, tevhidî bir giriş ve salavattan sonra hemen konuya başlanması, çok kere tevhid, münâcat vs.nin ayrı bölümler hâlinde değil iç içe yazılması, sebab-i telif, hâtîme, padişah medhi bölümlerinin bulunmaması,
5. Halk için yazılıp dolayısıyla meclislerde şifahî olarak okunduklarından dillerinin sade, tasannudan uzak, mevzûların dinî, ahlâkî ve hamasî olması gibi bazı husûsiyetleri haizdir (Çelebioğlu, 1999: 45).

Halk tipi mesnevî geleneği içerisinde ortaya çıkan metinler genel olarak “Evvel Allah adını yâd idelüm / Söze bismillahi bünyâd idelüm” (Aslan, 2006: 196) gibi beyitlerle Allah’ı anarak veya “Aydayn bir hikâyet anlar isen / Can kulagın açuban dinler isen” (Aslan, 2016: 214) şeklindeki beyitlerle başlamaktadır. Metinlerin gelişme bölümlerinde din büyükleri (Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Ömer, tarikat şeyhleri ve liderleri...) üzerinden İslam’ın hususiyetleri, görevleri (namaz, iman vb.) ve yasakları (içki, zina vb.) bildirilir. Aynı zamanda

¹ Kesikbaş, Geyik, Güvercin ve İbrahim Edhem gibi destanların pek çok nüshası farklı mevlidlerin, divanların ve mecmua kitaplarının sonunda bulunabilmektedir.

² Çelebioğlu burada halk tipi mesnevîler ile klasik tür mesnevîleri karşılaştırmıştır.

bu tarz metinlerle söz konusu din büyüğünün mucizeleri, kahramanlıkları ve İslam'a olan adanmışlıkları dinleyenlere aktarılmak istenmiştir. Söz konusu gelenek içerisindeki hikâyeler çoğunlukla “Bu şikâyet bunda hatm oldı yarâ / Vir salâvat sıdk-ıla peygambere” (Argunşah, 2002: 8) ve “Dahi bunda oldu hatim bu kitab / Bi-nihayet Ahmede vir salavat” (Kuzubaş, 2008: 339) şeklindeki beyitlerle Hz. Muhammed'e selam ve salavatlara sona ermektedir. Bunun yanı sıra halk tipi mesnevîlerde “Okuyanı yazanı dinleyeni / Rahmet ile yarlıgagıl ya Gani” (Kuzubaş, 2008: 333) gibi beyitlerle de hikâyeyi okuyanlara, dinleyenlere ve yazanlara dua edilmektedir.

İslam propagandası ve Müslüman misyonerliği faaliyetlerinde sıklıkla kullanılan halk tipi mesnevîlerin oluşum ve telif tarihleri kesin bir şekilde bilinmemektedir. Bazı çalışmalarda bu tip metinleri incelerken dönem ve yüzyıl bazında tarihlendirmeler yapılmaktadır. Ancak bu tarihlendirmeler metin şerhi ve dil özelliği bakımından tespit edilir. Pek güvenilir olmayan bu yöntemler bu tür metinleri içeren yazma eserlerin yazılış tarihini kesin olarak vermemektedir. Bir halk tipi mesnevî metni, icrasından hemen sonra kaleme alınabileceği gibi uzun bir zaman sonra da yazılmış olabilir. Bunun yanı sıra elde edilen yazma eser uzun zaman önce icra edilmiş ve yazıya aktarılmış bir metnin kopyası da olabilir. Bu gibi nedenlerden ötürü halk tipi mesnevîlerin telif tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. Metnin bulunduğu yazma eserde yazılış tarihine işaret eden bir ibare varsa veya yazma eser karbon 14 metodu ile incelenirse halk tipi mesnevînin yazılış tarihine ulaşılabilir.

Halk tipi mesnevî türünde sayısız eser bulunmasına rağmen bu bağlamda yapılan çalışmalar oldukça azdır. Yapılan bu çalışmaların pek çoğunda ele aldığımız türdeki anlatılar halk tipi mesnevî adı altında incelenmemiş olup anlatıların mesnevî ve aruz vezni ile yazılmış olmaları pek önemsenmemiştir. Söz konusu bu tür anlatılar pek çok isim tarafından pek çok defa incelenmiş olsa da bu çalışmaların hemen hemen hepsi dinî-tasavvufî-destansı halk hikâyeleri bağlamında olmuştur. Halk tipi mesnevîler ve Güvercin Destanı hakkında yapılan araştırmaların, incelemelerin ve literatür taramasının ardından söz konusu bu gelenek ve bu gelenek bağlamında yazılan anlatıların Türk halk edebiyatı disiplini içerisinde incelenmediği görülmüştür. Halk tipi mesnevîler dinî-tasavvufî-destansı anlatılardan farklıdır. Bu farklılığı mesnevî biçimi ve aruz vezni oluşturmaktadır. Bundan dolayı halk tipi mesnevîlerin hikâye türünün melez bir kolu olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Hakkında açıklamalar yapılan halk tipi mesnevî geleneği bağlamında birçok eser ve metin ortaya konmuştur. Bu eser ve metinleri pek çoğu henüz okunmuş değildir. Söz konusu eserler ve metinler yurt içindeki ve yut dışındaki önemli kütüphanelerin katalogları arasında yer

almaktadır. Çalışmanın bu bölümünden sonra bahsedilen gelenek bağlamında yazılmış olan Güvercin Destanı'nın Vatikan Kütüphanesi'nde yer alan nüshası üzerinde durulacaktır.

2. Güvercin Destanı'nın Vatikan Nüshası

Güvercin Destanı, Türk halk edebiyatı alanında bilinen ve üzerinde çeşitli araştırmalar yapılmış bir anlatıdır. Anlatının pek çok nüshası bulunur. Bu nüshaların biri de Vatikan Kütüphanesi'nin katalogları arasında yer alır.

Güvercin Destanı'nın Vatikan nüshasının bulunduğu yazma eser Vatikan Kütüphanesi'nde Vat. Turc. 390 katalog numarası ile yer almaktadır. Yazma eserin tamamı Arap harfleriyle Türkçe olarak yazılmıştır. Kütüphanenin katalog kayıtlarında yazma eserin adı, dili, müellifi ve diğer özellikleri hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Anlatının Vatikan nüshası 11 varaktan oluşan ince bir yazma eser içerisinde yer alır. Yazma eser içerisindeki Güvercin Destanı metni, "Destân-ı Gügercin" şeklinde adlandırılmıştır. Destân-ı Gügercin ile birlikte yazma eserde toplam 11 tane metin bulunmaktadır ve bu metinlerin bazıları şiir, ilahi ve hikâye türündedir. Ayrıca yazma eser ve içerisindeki metinlerin bazıları baştan, ortadan ve sondan eksiktir. Bazı varaklar da yırtık durumdadır. Beyitler hâlinde kaleme alınan eserde iki farklı müellife ait olabilecek yazı formatı bulunmaktadır. Yazma eser siyah bir cilt ile kaplanmıştır. Eserin uzunluğu 21, genişliği 15 cm'dir. Söz konusu yazma eserin 2014 yılında Ferid Elekberli (Fərid Ələkbərli) tarafından tanıtımı yapılmıştır (Ələkbərli, 2014). Güvercin Destanı'nın Vatikan nüshası da ilk defa Elekberli'nin bu çalışmasında anılmıştır. (Ələkbərli, 2014: 45-46).

Destân-ı Gügercin, incelediğimiz yazma eserde beşinci metin olarak yer almakta olup 7b'den başlayıp 8b'de sona ermektedir. Anlatı 33. beyitlik kısa bir halk tipi mesnevîdir. Eser, Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini barındırır. Anlatı "İşit imdi ideyin bir hoş haber / Kim ne didi ol Resûl-i muteber" beyti ile başlamaktadır. 2. beyitten 32. beyte kadar olay örgüsü hikâye edilir. Anlatı "Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât / Vir salevât Mustafa'ya bul necat" beyti ile son bulur. Ayrıca bu beyitten de anlaşılacağı üzere anlatı fâilâtün fâilâtün fâilün kalıbı ile yazılmıştır. Bunların yanı sıra Destân-ı Gügercin metni, diğer nüshalarına baktığımız zaman daha kısa olup bazı eksiklikler içermektedir.

Anlatıya göre bir gün Hz. Muhammed ikinci namazını³ kılıp duasını yaparken bir güvercin, perişan bir şekilde Peygamber'in dizine konar. Çok yorgun olan güvercin, Hz. Muhammed'den yardım ister. Bir doğanın onu yemek için üç gündür kovaladığını ve üç

³ Bazı nüshalarda sabah namazı olarak da geçmektedir.

yavrusunun olduğunu söyleyip kendisini saklamasını söyler. Bunları duyan Hz. Muhammed duruma çok üzülür ve gözleri yaş ile dolar. Bunu üzerine Peygamber, güvercine kol yeline girmesini söyler. Güvercin, Peygamber'in yeline girip saklanır. O sırada “yeri göğü titreten bir doğan figan ederek gelir” ve Hz. Muhammed'e bunca zamandır kovaladığı güvercini saklamamasını ve kendisine vermesini, vermemesi hâlinde ahirette davacı olacağını söyler. Peygamber, doğana güvercin yerine koyun teklif eder ama doğan güvercinin tadını koyunda bulamadığını söyler. Bin koyun verse de güvercinden vazgeçmemektedir doğan. Bunun üzerine Hz. Muhammed, insan etinin tatlı olduğunu söyleyip doğana kendi etini teklif eder. Doğan bunu kabul eder. Peygambere bir bıçak getirirler ama sahabeler bu işten dolayı kaygılıdır. O sırada Allah tarafından, bıçağa kesmemesi için seslenilir. Bundan dolayı bıçak Hz. Muhammed'in etini kesmez. Peygamber, bıçağı yanına koyar. Bıçak dile gelir ve durumu Hz. Muhammed'e söyler. O anda güvercin silkelenip Mikail olur. Doğan da silkelenip Cebrail hâline gelir. Her ikisi de Hz. Muhammed'in ayağına kapanıp ağlar. İki melek de Peygamberi şefaatinin için gelmişlerdir. Anlatı dua ve Hz. Muhammed'e salavat ile son bulur.

İncelenen bu didaktik mahiyetteki anlatı Hz. Muhammed'in şefaatinin, canlılara verdiği önemi ve Allah'ın ona duyduğu sevgiyi konu edinen bir halk tipi mesnevîdir. Eserde Hz. Muhammed'in mucizesi, melekler tarafından sınanması ve örnek ahlakı konu edinilmiştir. Bu eser ile Türk halkına Hz. Muhammed'e sevgi ve saygı duyulması gerektiği anlatılmak istenmiştir. Ayrıca Hz. Muhammed bu anlatıda ideal Müslüman tipidir. Bu şekilde Türklere nasıl bir Müslüman olunması gerektiği gösterilir. Anlatıda Hz. Muhammed üstün ahlakı ile övülür. Bunların yanı sıra dinleyenlere, yardım etmenin faziletleri de aktarılmaktadır.

Eser, İslâm dinî kaynaklıdır. Fakat, nereden ve ne zaman alındığı belli değildir. Eserle ilgili söyleyebileceğimiz şey, en eski Türk halk inanış ve kültüründe bu hikâyedekine benzer motifler ve efsaneler vardır. Eser, eski Türk inanışlarının İslâmî bir çerçeveye oturtularak kurgulanmış bir şeklidir (Korkmaz, 2012: 126). Güvercin İslam dininde olduğu kadar Türkler için de bir nevi kutsal sayılan bir hayvandır. Türklerin güvercin eti yememelerinin, evlerinde güvercin beslemelerinin ve bilhassa cami bahçelerindeki güvercinlere büyük bir sevgi göstermelerinin ona atfedilen kutsiyete bağlanması mümkündür (Albayrak, 1993: 72).

Bu halk tipi mesnevî metninde pek çok olağanüstü motif bulunmaktadır. Bu motifler İslam inancına göre mucizevi bir şekilde ele alınır. İlk olağanüstülük güvercin ve doğan kuşlarının Hz. Muhammed ile konuşmasıdır. İkinci olağanüstülük ise bıçağın, esas işlevi olan kesme eylemini gerçekleştirmemesidir. Bıçak, Allah'ın emrini yerine getirerek Peygamber'in etini kesmez. Neden kesmediğini de Hz. Muhammed'e söyler.

Anlatı içerisinde en önemli motif Mikail'in ve Cebrail'in don değiştirmesidir. Don değiştirme, eski Türk kültüründe ve halk edebiyatı ürünlerinde sıklıkla görülen bir motiftir. Ayrıca bu motif Totemizm, Şamanizm ve atalar kültü gibi eski Türk inançlarının izlerindedir. Güvercin Destanı'nda da görüldüğü gibi halk tipi mesnevî metinlerinde pek çok olağanüstü eylem, motif, olay ve kişi bulunabilmektedir.

Anlatıda öksüzlük motifinin de işlendiği görülür. Güvercin kılığına giren Mikail, Hz. Muhammed'e üç yavrusunun olduğunu ve doğan tarafından kendisinin avlanması hâlinde o üç yavrusunun öksüz kalacağını söyler. Öksüzlük motifi ile hem Hz. Muhammed'in öksüz olmasına telmih yapılır hem de anlatıyı dinleyenlere İslam dininde öksüz kimselere yardım edilmesi gerektiği açıklanmaya çalışılmıştır. Bu tarz anlatı ve eserler ile insanların hüznü ve acıma duygularına hitap edilerek gündelik hayatta böyle durumlar karşısında genel ahlaka ve tutuma uygun olarak davranmaları gerektiği vurgulanır. Halk tipi mesnevîlerde, halka hitap eden bir sanat anlayışı ile din, duygu ve ahlak konuları işlenir. İncelenen Güvercin Destanı da bu konular bağlamında ortaya konmuştur.

Destanda bir dizi çatışma, trajedi, gerilim, sınama, coşkunluk, mutlu son ve durulma yaşanır. Değerler ve ahlak aşılanır. Dinin ilk olarak öğrenilmesi gereken ilkeleri verilir. Akıldan çok gönüllere hitap eden destanda duygu eğitimi söz konusudur (Zariç, 2013: 134).

Güvercin Hikâyesi, eski Türk destancılık geleneğinden gelinerek yazılmış ve en eski Türk halk inanışlarının İslâmî bir çerçeveye oturduğu bir hikâyedir. Bu tür hikâyeler Anadolu'da özellikle 13-15. yüzyıllarda çok yaygındır. Eser, geniş halk kitlelerine bir yandan masal tarzında İslâm'ı öğretmek, bir yandan da yapılan fetihlerde insanları dinç tutmak amacıyla "meddah, kıssa-han, şeyyâd, fâkih" gibi adlar taşıyan gezgin derviş şairlerce sade ve akıcı bir dille yazılmışlardır. Bu tür hikâyeler, halk tarafından yüzyıllarca sevilerek dinlenip okunmuştur. Bu nedenle çok sayıda yazma nüshaları vardır (Korkmaz, 2012: 125-126).

Güvercin Destanı'nın bu çalışmada incelenen metin ile birlikte bilinen 19 tane nüshası vardır. Bu nüshalar Millî Kütüphanede (yedi adet), Mısır Hidiv Kütüphanesi'nde (iki adet), Süleymaniye Kütüphanesi'nde (iki adet), Cahit Öztelli'ni şahsi kütüphanesinde (iki adet), Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde (bir adet), Namık Aslan'ın şahsi kütüphanesinde (bir adet), Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde (bir adet), Üsküp Milli Kütüphanede (bir adet) ve Vatikan Kütüphanesi'nde yer almaktadır⁴. Çeşitli kütüphanelerde bulunan bu nüshalar Vasfi Mahir Kocatürk (Kocatürk, 1964), Şükrü Elçin (Elçin, 1982), Amil Çelebioğlu (Çelebioğlu, 1999), Namık Aslan (Aslan, 2006), Hatice Tören (Tören, 2006),

⁴ Güvercin Destanı'nın nüshaları için bkz. Şenol Korkmaz (2012), "Eski Anadolu Türkçesine Ait Bir Manzum Hikâye Mecmuası (İnceleme-Metin-Çeviri-Dizin ve Tıpkıbasım)". Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Nurettin Albayrak (Albayrak, 1993) ve Satı Kumartaşlıoğlu (Kumartaşlıoğlu, 2016) gibi isimler tarafından incelenip çalışılmıştır. Bu çalışmada yer alan nüşha, hakkında incelemeler yapılan diğer nüşhalara kıyasla daha kısadır. Vezni aynı olmakla birlikte dili ve anlatımı ise daha sade ve açıktır.

Güvercin Destanı'nın tarafımızca incelenen Vatikan nüşhasında eserin telif tarihi ve müellifi yazma eser içerisinde belirtilmemiştir. Ancak anlatının diğer nüşhalarına bakacak olursak Destân-ı Gögercin'in 14. ve 18. yüzyıllar arasında yazıldığı tespit edilmiştir. Söz konusu bu nüşha da bu tarihlerde kaleme alınmış olabilir.

Güvercin Destanı'nın müellifi veya müstensihi hakkında görüş ayrılıkları bulunur. Nurettin Albayrak (Albayrak, 1993: 117) ve şenol Korkmaz'ın (Korkmaz, 2012: 542) incelediği nüşhaların Kirdecı Ali'ye ait olduğu anlaşılmaktadır. Âmil elebiođlu da Güvercin Destanı'nın müellifinin Kirdecı Ali olduğunu söyler (elebiođlu, 1999: 77). Ancak Namık Aslan'ın incelediği nüşhada Müdâmî adı geçmektedir (Aslan, 2006: 199). Vasfi Mahir Kocatürk'ün elinde bulunan 1461 tarihli yazmada bulunan Güvercin destanında Sadık Veli ismi geçmektedir (Kumartaşlıoğlu, 2016: 157). Fakat Kocatürk, bu ismin destanın müellifi olmadığını, destanı yazan veya okuyan müellif yerine kendi ismini koyduğunu belirterek hikâyenin müellifinin Kirdecı Ali olduğunu öne sürmüştür (Kocatürk, 1964: 147; akt. Kumartaşlıoğlu, 2016: 157). Bu bakımdan, Güvercin Destanı'nın müellifi hakkında kesin bir bilgi bulunmamasından ve incelediğimiz nüşhada herhangi bir isim geçmemesinden dolayı Güvercin Destanı'nın müellifinin veya müstensihinin belli olmadığını söyleyebiliriz.

a. Metnin Latin Harflerine Aktarımı

DESTÂN-I GÜGERCİN

(Fâ ilâtün Fâ ilâtün Fâ ilün)

7b

1. İşit imdi ideyin bir hoş haber
Kim ne didi ol Resül-i muteber
2. Resül ikinci nemâzın kılmış idi
Du'â idüp el yüze sürmüş idi
3. Gök-yüzinden bir gügercin uçar
Kondı Resül dizine kanlar saçar
4. Üç gün oldu beni bir toğan kovar
Cânım almak aşdına oldu sıvar

5. Yā Resūlallah şefā‘at eylegil
Ol toğan gelürse beni virmegil
6. Gizleriseñ gizlegil şimdi gelür
Üç yavrum var yā Resūl öksüz kalur
7. Gizlemezseñ destur vir-gil uçayım
Yüce yüce kayalara kaçayım
8. Çün Resūl işitdi bu sözleri
Yaş-ıla toldı mübārek gözleri
9. Resūl ayder gel yeñüme gir hemān
Çünkü bunda geldiñ işiñdir tamam
10. Çün gügercin girdi Resūl yenine
Sen bak imdi Tañrı’nıñ taqdirine
11. Ol sā‘at hevādan indi bir toğan
Yeri gögi ditredüp kıldı figan
12. Yā Resūlallah vir baña avımı
Yoksa yārın kılarım ben da‘vāmı

8a

13. Bunca gündür ben hevāda gezerim
Ol benim avımı sende sezerim
14. Ol benim avımdır gizlemegil
Beni koyusar anı gizlemegil
15. Resūl ayder; bir koyun virem saña
Sen bağışla bu gügercini bana
16. Toğan ayder; biñ koyun vir-señ almıyam
Ben gügercin dadını anda bulmıyam
17. Resūl ayder; ādem eti datludur
Sözüm işit söz işitmek kutludur
18. Kendi etimden kesem virem saña
Sen bāğışla bu gügercini bana
19. Rāzı oldı toğan işbu kavle
Kim Resūl’iñ etin alub şavıla
20. Ol toğan bakmış idi bu işlere
Hem Resūl yatmış idi teşvişlere

21. Resül ayder buçağı eliñ beri
Kim kesülsün dost için eti didi
22. Destur oldı buçağı getürdiler
Şahâbeler kayguyı arturdılar
23. Hitâb irdi bıçağa kesme etin
Keser iseñ al ayrılık beratın
24. Aldı Resül çün bıçağı eline
Kesemedi etin bırağdı yanına

8b

25. Kesemedi Resül etin çünkü bıçak
Nice kessün kesme dedi aña Hakk
26. Yatdığı yerden Resül'e söyledi
Yâ Muhammed sen melül olma didi
27. Baña Hakk'dan bir nidâ geldi işit
Ol habibiñ bir kılın kesmeden git
28. Anuñ için kesmedim bir kılını
Afv kıl-ğıl kaçıma-ğıl ben kulını
29. Ol gügercin silkindi oldı Mîkâ'il
Ol toğan silkindi oldı Cebrâ'il
30. Ol arade ikisi ağlaşdılar
Hem habibiñ ayağına düşdiler
31. Biz seni deneye geldik ey habib
Sensin cümle dertlere tabib
32. Sensin âhir ins ü ciniñ serveri
Sensin Çalab'ıñ sevgili peygamberi
33. Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
Vir şalevât Muşafa'ya bul necat

Sonuç

Yapılan çalışmada halk tipi mesnevî olarak adlandırılan melez form hakkında açıklamalar yapıldıktan sonra bu tarzda kaleme alınmış olan Güvercin Destanı'nın Vatikan Kütüphanesi'nde yer alan nüshası incelenmiştir. Söz konusu nüsha hakkında çeşitli bilgiler

verilmiş olup yazma eserde bulunan Güvercin Destanı'nın içeriği ele alınmıştır. Ardından da metnin Latin harflerine aktarımı yapılmıştır.

Halk tipi mesnevîler, divan edebiyatının önemli birer parçası olan mesnevî nazım biçimi ve aruz vezni ile yazılan manzum hâldeki halk anlatılarıdır. Bu tür anlatılar destan ve hikâye türüne ait özellikler barındırır. Halk tipi mesnevîler genel olarak halk edebiyatı disiplinde tekke-tasavvuf edebiyatı ürünleri olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu kapsamda ele alınan manzum anlatıların mesnevî biçiminde ve aruz vezni ile yazılmalarına dikkat çekilmemektedir. Bundan dolayı ortaya konan bu çalışmada halk tipi mesnevîlerin halk hikâyesi türü kapsamında “halk tipi mesnevî” biçimde ayrı bir kol olarak değerlendirilmesi gerektiği düşüncesine varılmıştır. Bu düşünceden hareketle çalışmada halk tipi mesnevî konusu çeşitli açılardan ele alınmıştır.

Halk tipi mesnevî geleneği içerisinde sözlü ve yazılı olarak ortaya çıkan pek çok anlatı bulunmaktadır. Bu anlatıların sözlü formlarına ulaşılması günümüz itibari ile oldukça güçtür. Ancak yazılı şekilde olan halk tipi mesnevîler pek çok kütüphanenin katalogları arasında yer alır. Halk tipi mesnevî biçimindeki yazma eserlerin okunması ve Türk halk edebiyatı alanına dâhil edilmesi çok önemlidir. Bundan dolayı bu çalışma içerisinde hem halk tipi mesnevî geleneği hakkında açıklamalar yapılmış olup hem de bu gelenek bağlamında yazılmış olan Güvercin Destanı'nın Vatikan nüshası incelenmiştir.

Kaynakça

ALBAYRAK, Nurettin (1993). “Dinî Türk Halk Hikâyelerinden Geyik, Güvercin ve Deve Hikâyeleri”. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Marmara Üniversitesi.

ARGUNŞAH, Mustafa (2002). *Kirdecî Ali Kesikbaş Destanı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ASLAN, Namık (2006). “Manzum Dinî Hikâyeler ve Kirdecî Ali'ye Ait Olduğu Söylenen İki Hikâye Metni (Güvercin ve Geyik Destanları)”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 20, s. 189-207.

ASLAN, Namık (2016). “Hz. Ali Cenknemeleri Bağlamında Bir Eser (Destan-ı Ejdehra ve Bazı Motifleri Üzerine)”, *Millî Folklor*, C. 14, S. 111, s. 208-219.

ÇELEBİOĞLU, Âmil (1999). *Türk Edebiyatı'nda Mesnevî (XV. yy.'a kadar)*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

ÇETİN, İsmet (1997). *Türk Edebiyatında Hz. Ali Cenknâmeleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ÇOBANOĞLU, Özkul (2013). *Halk Edebiyatına Giriş II*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

ELÇİN, Şükrü (1982). “Kirdecî Ali'nin Güvercin Destanı”, *Türk Folkloru*, S. 33, s. 5-6.

ƏLƏKBƏRLİ, Fərid (2014). *Vatikan Arxivlərində Saxlanan Azərbaycanca Aid Əlyazmalar*. Bakı: Elm və Təhsil.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir (1964). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Edebiyat Yayınevi.

KORKMAZ, Şenol (2012). “Eski Anadolu Türkçesine Ait Bir Manzum Hikâye Mecmuası (İnceleme-Metin-Çeviri-Dizin ve Tıpkıbasım)”. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

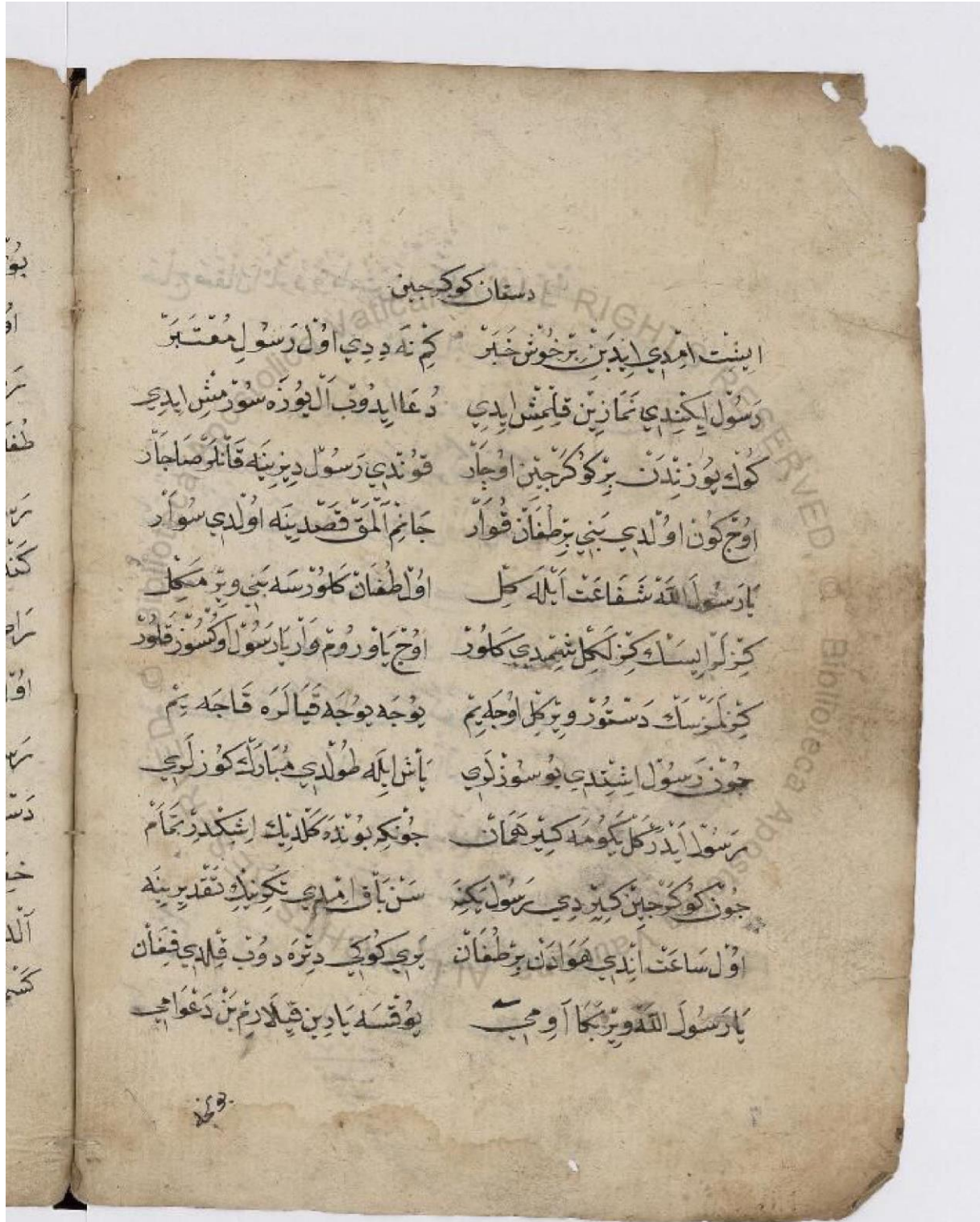
KUMARTAŞLIOĞLU, Satı (2016). “Üsküp Milli Kütüphaneden Bulunan Bir Mecmua ve Bu Mecmuadan Bir Destan: Kıssa-i Azrail, Doğan, Cebrail Göğercin”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 19, S. 36, s. 153-166.

KUZUBAŞ, Muhammet (2008). “Manzum Bir Destan Kitabı (Destân-ı Veysel Karânî, Vefât-ı Hz. Fâtıma, Vefât-ı Hz. İbrâhîm, Hikâyet-i Güğercin, Hikâyet-i Geyik)”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.1, S.2, s. 304-340.

TÖREN, Hatice (2006). “Kirdeci Ali, Dāsītân-ı Hamāme-i ‘Ar’ar”, *TDED*, S. 34, s. 177-204.

Vatican Library, “Digital Collections” 27 Aralık 2020. https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.turc.390

ZARİÇ, Mahfuz (2013). “Güvercin Destanı - Destan-ı Göğercin”, *Hece*, S. 197, s. 134-140.

بونجه كو ندر بن هواده كره ريم
 اول بنم او مدر كونه كل
 رسول ايدر قيون و برم سكا
 طغان ايدر بلك قيون و برك اليم
 رسول ايدر آدم الي طلوود
 كندي اتمدن كسم و برم سكا
 راضي اولدي طغان اشبو قاوله
 اول طغان باش ايدي بوانشده
 رسول ايدر بوجايي اللك بري
 دستورا اولدي بوجايي كتور ديار
 خطاب ايردي چاغه كسمه انن
 اللك رسول جوز بچايي الينه
 كسمه دي رسول انن چونك بچاق
 اول بنم اوچي سنده سوه ريم
 بن قوسوان كونه كل
 سن لغشله بو كو كچي سكا
 بر كو كچين دادن انده بوليم
 سوزوم اينت سوز ايشمك قنلوود
 سن لغشله بو كو كچيني بكا
 كور سولك انن الو ب صاوله
 هو رسول يا تمش ايدي تموشلوه
 كو كسولسون دوست ايجون ايدر
 صحابه قنوب ارنور ديار
 كسايسك آل ايرليق براتن
 كسمه دي انن بر ادي ياننه
 بجه كسون كسمه دي كا حق

برأت	يا محمد سن ملول اوله ددي	يا تدغي بردن رسوله سويلدي
يورد	اول حبيبتك يرقان كسه دن كت	بكا حقه ن بريد اكلادي البنت
بحار	عقوبت غل قاقماغل بن قولوي	انوك ايجون كسدم يرقاكي
كوفه	اول طغان سلكندي اولدي جبار ائل	اول كو كوجين سلكندي اولدي مكال
كوكه	هم حبيبتك اياغنه دوشديلو	اول اراده ايكسي اغلشد يلو
بنته	سن سين جمله درلره طبيب	بوسني دكك كلك اكي حبيب
ددو	سن سين جلايك سوكلي يغازي	سن سين آخرا نس جنيك سروركي
شيمه	وز صلوات مصطفى له بول نجات	فاعلات فاعلات فاعلات

۷۷۷۷۷۷۷۷

لطفنا	الوم نيم جكر حكم طفلا عيب	اجل كادي دوزت يا نجي نبالدي
فلاك	كالكو كوكه صبرا الله الحكم لله	بوسنه جوق انلرا اغلدي
فلاك	زيتلي نجلر بو زولو قالدي	مصحاف ديوارده اصيبي قالدي
كوكا	كالكو كوكه صبرا الله الحكم لله	انا خمندن بو يازولو كادي

برأت